

КЗО "Сурсько-Михайлівська СЗШ І-ІІІ ступенів"

Система роботи
вчителя світової літератури
та російської мови
Лісної Тетяни Федорівни

«Жодного дня без відкриттів» -- це мій девіз, моя позиція в педагогічній діяльності і в житті, якщо брати це поняття у широкому смислі слова. Кожен день я відкриваю для себе щось нове: у характері учня, у поведінці, у природі, почуттях. І прагну того, щоб те позитивне, що я «знайшла», «відкрила» для себе, змогла донести до своїх вихованців - учнів, яких навчаю не лише літературі і мові, а й життю.

Якими ми хочемо бачити своїх вихованців? Слухняних, що чітко слідують вказівкам вчителя і підручника? Чи непокірних, маючих власну думку? А можливо - заглиблених у власні мрії? А якщо поєднати ці риси і вибрати те «зерно», до якого повинні прагнути усі ми, вчителі, яким небайдужа доля наших вихованців. Тобто, ми повинні виховати компетентну людину, а для мене це означає:

- *обізнаність у сучасних технологіях;*
- *уміння вільно орієнтуватися у життєвих ситуаціях;*
- *уміння вільно спілкуватись;*
- *креативність особистості;*
- *прагнення до розвитку і саморозвитку.*

Урок світової літератури і літератури взагалі вирізняється серед інших уроків. Це урок-синтез, що поєднує елементи знань майже усіх шкільних предметів, усіх наук, а не лише (як чомусь вважають деякі вчителі) мистецтво, історію. Але робота вчителя не закінчується лише уроками. Тільки робота в системі, що створюється роками, досвідом, принесе бажані результати.

Систему своєї роботи я не можу вкласти в якісь рамки, в «модель», але чітко уявляю, що в першу чергу, повсякденно я повинна робити, на що звернути свою увагу. А це:

- робота на уроці (що являє собою різнорівневий диференційований підхід у навчанні);
- робота із здібними учнями (додаткова) або учнями, що прагнуть знати «більше і ширше»;
- робота з учнями, рівень знань яких поки не задовольняє і вчителя, і їх самих.

Відштовхуючись від другого (а саме - робота на учнів, що прагнуть більшого, кращого), вважаю, що вчитель літератури, вчитель-мовник повинен відходити від підручникових штампів, жити своїм розумом, своїми ідеями і вчити цього учнів. Тому часто вивчення нового твору починаю (або закінчую) роздумами над тим, чому твір названо саме так. Відбувається бесіда з учнями:

- «Злочин і кара» - чому саме так?
- Нібито просто, прозоро. А все ж таки що є в цьому творі злочином?
- Коли Раскольников здійснив злочин?
- Коли покарав себе? І як?
- А, можливо, не він один у цьому творі здійснив злочин, на підставі якого і названий роман Ф.Достоевського?
- І чи всі злочинці у романі «Злочин і кара» отримали покарання?

Щоб урок приніс очікувані результати, він повинен бути «поліфонічним», коли кожен голос (голос дитини) - це своя точка зору, своя думка про поведінку, вчинок героя, про життя, про світ. І лише тоді, на мою думку, коли позиція науковця (підручник), позиція вчителя і позиція кожного учня буде почута, учень зможе, і так повинно бути, взяти для себе те «раціональне зерно», що необхідно йому. Тому часто свій урок закінчую такою формою роботи як «Кошик»: у «Скриньку» учні вкладають те, що розважало їх у творі, у героєві літературного твору, на уроці взагалі; у «Смітник»- те, що не сходиться з позицією учня; а у «Валізу»- те, що потрібно узяти з собою у життя, що стане у пригоді у будь-яку хвилину. Але знову ж - думка, позиція кожного учня непередбачена, і моя задача - переконати учня, якщо з`явиться необхідність.

Свою роботу (як вчителя світової літератури та російської мови) я не бачу без наступних компонентів:

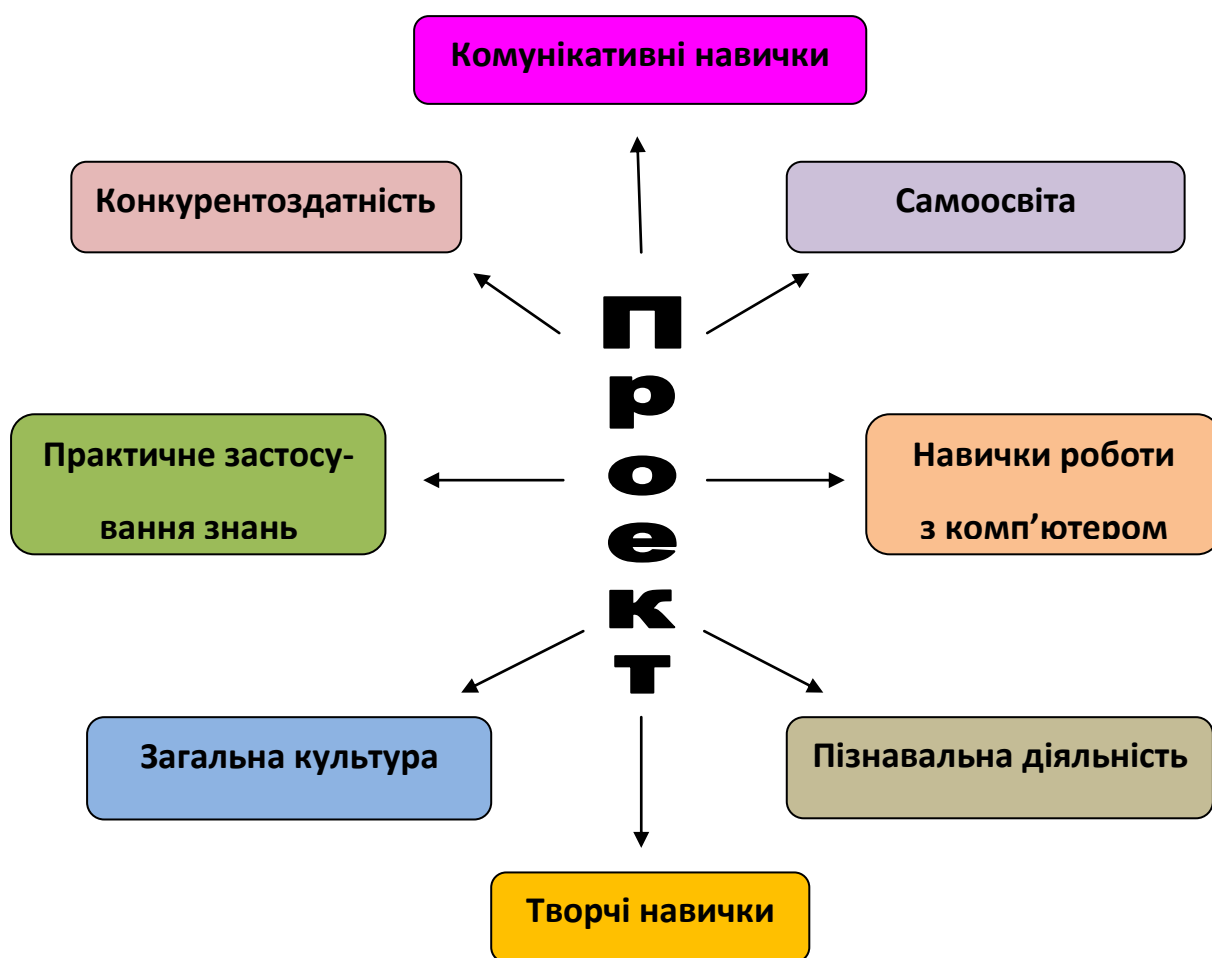
- **розвиток пізнавальної діяльності учнів;**
- **розвиток навичок самостійної роботи;**
- **розвиток комунікативних функцій;**
- **збагачення лексичного запасу;**
- **розвиток творчих умінь та здібностей.**

Розвиток пізнавальної діяльності школярів на уроках літератури неможливий без роботи учня з художніми текстами. Сучасна школа потерпає від небажання учнів читати твори, посібники, інші додаткові інформаційні джерела. Але ще М.Добролюбов писав, даючи поради «толковать о явлениях жизни на основании художественного произведения.» А що робити, якщо учні не бажають, та й не мають звичок, читати. Шукаючи вихід із цієї важкої ситуації, зверталася до різних заходів. Наприклад, використовую метод ще наших батьків - «А далі...?»: переказую найбільш цікавий уривок з твору, зупиняюсь на найбільш загадковому, захоплюючому. «А далі...?»- питають учні. - «Відповідь у творі. Знайдіть самі.» Так я підштовхнула на прочитання романів О.Уайльда «Портрет Доріана Грея», Ф.Достоевського «Злочин і кара», п`єси Б.Шоу «Пігмаліон», оповідання А.Чехова «Дама з собачкою» та інших творів, що вивчаються у старших класах. «Перепусткою» у світ художньої літератури можуть стати і картки із серії «Робота з художніми текстами», в яких намагаюся подати цікаві для учнів завдання, що вимагають безпосередню роботу з творами світової літератури (додаток №1).

Розвиток пізнавальної діяльності неможливий і без уміння учнів самостійно працювати. Адже дитина, яка вміє лише відтворювати почуте від вчителя, так і залишиться лише «виконавцем по трафарету». Уміння самостійно працювати, приймати рішення, вибирати - всього цього потрібно навчати (і прагнути того, щоб навчити) у школі. Метод проектів є одним із найкращих шкільних уроків тренування навичок самостійної роботи. Отримавши від вчителя або керівника групи завдання: учень свідомо «штовхає» сам себе на пошуки (по-перше); ознайомлення (по-друге); відбір (по-третє) матеріалу, який відповідає вимогам проектної роботи. Якщо учні працюють у ланці, розвиваються і комунікативні навички, адже це робота «в одній связке», коли всі виконують спільну роботу. Саме тут проявляються взаємопідтримка і взаємодопомога. Звичайно, намагаюся обирати теми, які викликають в учнів інтерес, над якими їм було б цікаво працювати. Так було зібрано «Досьє Гоголя», в якому зібрані матеріали життя і діяльності письменника, ілюстрації до його творів та його власні малюнки. Використавши матеріали про предків М.В.Гоголя, учні склали «Родинне дерево», де показане українське, польське і російське коріння

відомого письменника. А потім з`явився і вірш Бессараб Марини «Кто он? Страны какой герой?»

Від того, як вчитель визначить тему проекту та його завдання, залежить успіх у роботі учнів над проектом. Мої учні із задоволенням працювали над створенням проектів на теми: «Борис Пастернак. Лірика поета - осягнення «вічних тем», «Символізм у російській поезії», «Велімір Хлебніков- поет надзвичайної вдачі» (11 клас); «Мефістофель - носій... зла і добра?» (9 клас). Звичайно, метод проектів є засобом розвитку основних компетентностей. Він формує критичне та творче мислення учнів, а отже відповідає основному завданню школи - вихованню соціально-активної особистості, яка здатна на самовдосконалення і прагне цього. Якщо говорити про позитивне у проектній діяльності, то це можна висловити у схемі:

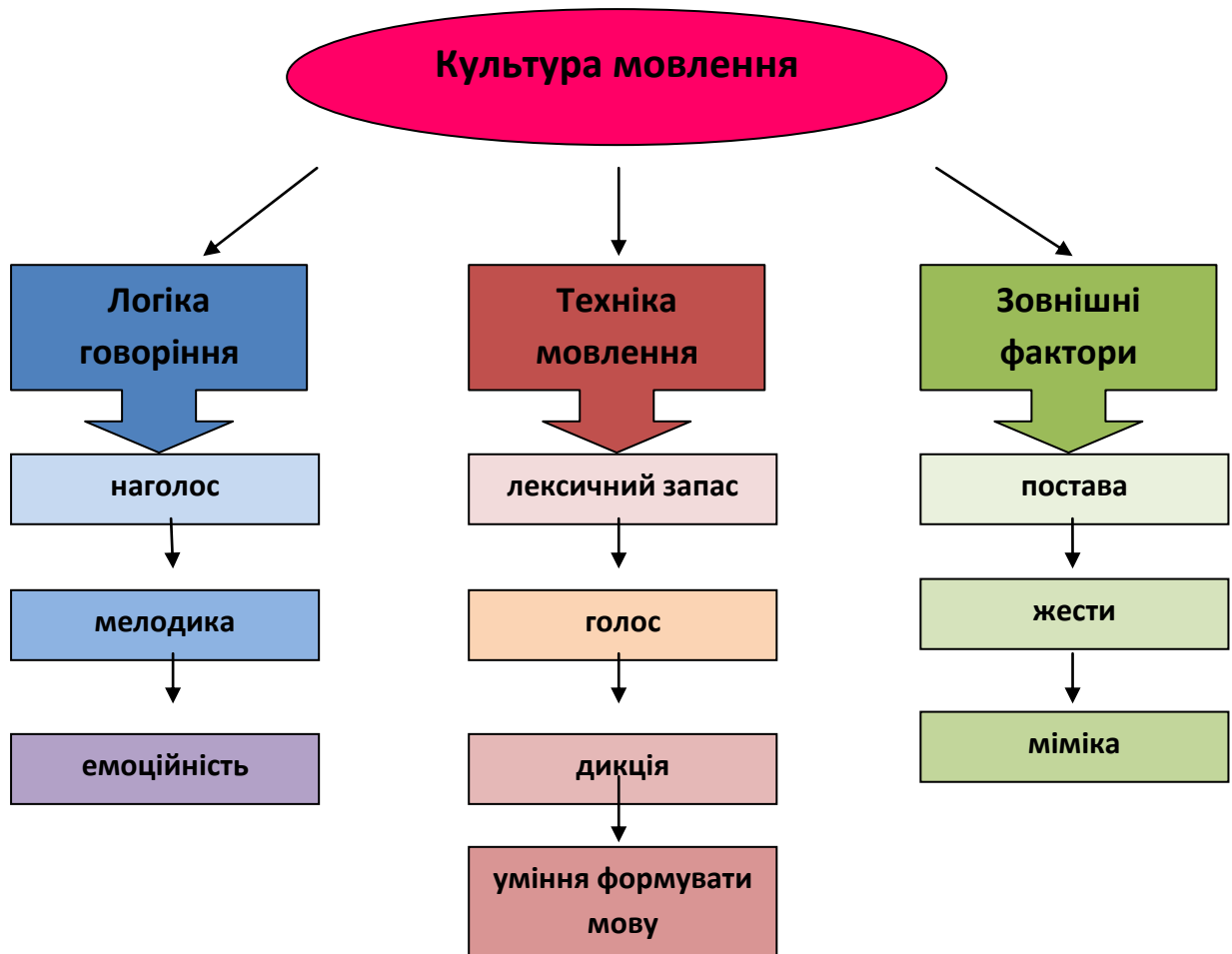

Але, пам`ятаючи про те, на що часто перетворюється робота над проектами і рефератами (скоріше- це плагіатство), вважаю, що подібний досить серйозний вид роботи, який вимагає ґрунтовної підготовки, великих затрат часу, повинен бути не частим «гостем» в учнів.

Уміння спілкуватись - це ще одна проблема не лише на шкільному, а й на державному рівні. Розвиток комунікативних умінь і навичок не лише важлива вимога, яка повинна знайти своє гідне місце у сучасній школі. Динамізм зміни у житті, постійне оновлення інформації вимагають від нас умінь

«передавати----доводити----сприймати»

Але ми часто спостерігаємо за фактами «мовного без культур'я». Завдання вчителів літератури і мови - сприяти вихованню «комунікативно здорової людини». Майже наполовину результат, успіх у будь-якій сфері людської діяльності (науковій, комерційній...) залежить від уміння озвучити сутність, вміння проінформувати - це ми повинні доносити до своїх вихованців. Що потрібно для того, щоб можна було говорити про культурну, правильну мову? Від чого залежить успіх спілкування?

«Вначале было слово»,- проголошує Біблія.

Отже і формування культури мовлення починається із слова, збагачення лексичного запасу. На уроках російської мови - різноманітні види словникової роботи, які відомі кожному вчителю. Я приділяю особливу увагу фонетичній транскрипції, тому що це найбільш важка для учнів робота. Подобаються учням словникові роботи «З великого - маленькі», «На одну букву». Перша робота - учні вилучають з великого слова маленькі («комунікативність»: ком, мука, тост, кот, ток, ость, кость, новь, сон...), потім учні складають твір, використовуючи вилучені слова (частіше - твори комедійного змісту). Другий вид роботи - коли головне слово пишеться по вертикалі і до кожної букви добирається слово, яке починається з цієї букви.

Починаючи навчальний рік на уроці світової літератури завжди пропоную учням скласти «Таблицю рис», яка заповнюється або самостійно учнями, або з моєю допомогою в залежності від рівню підготовленості учнів. Таблиця допомагає при складанні характеристики літературного героя, слова з таблиці учні використовують при складанні «Асоціативного куша», «Асоціативного письма» (епітети до образу або у вигляді куша, або у традиційній формі рядочка). «Асоціативний ланцюжок» - наступна форма

словникової роботи. Її завдання і обсяг залежать від мети, яку переслідує робота, вік учнів, рівень підготовленості. Учні 11 класу, наприклад, створили ланцюжок «Слабкість і сила Нори Хельмер» за п'єсою Генріка Ібсена «Ляльковий дім»:

Слабкість → розгубленість → життя за умовами Торвальда → «лялька» →
 труднощі → любов → наполегливість → підробка документів → надія →
 віра у власні сили → витривалість → рішення → розрив з «господарем
 «лялькового дому» → Сила»

Працюючи з художнім текстом (проблематика твору, створення літературного портрета, перевірка знань учнями тексту, підсумковий урок) учні у більшій чи меншій мірі підходять до необхідності відтворювати (переказувати) зміст твору. Адже, розповідаючи про героя, не підкріплюючи слова доведенням уривками з тексту, неможливо дати повну характеристику героя. Робота з цитатами для учнів досить нелегка. Адже цитата є - але про що вона свідчить? Підбір цитат необхідний для створення характеристики героїв, часу і умов, коли відбуваються події, позиції автора тощо. «Цитатне асорті» - перший етап роботи над образами. Учні лише добирають цитати до характеристики - образу, часу, умов. «Цитатна характеристика» за визначеною темою - більш складна форма роботи. Остання сходинка, яку подолали учні перед написанням творчої роботи, - заповнення таблиці «Подвійні нотатки»

Цитата з тексту	Аналіз міркування
Б. Брехт «Життя Галілея» (11 клас)	
« Нещасна та країна, яка потребує героїв» (Галілео Галілей)	Якщо країні потрібні герої (люди, які йдуть на жертви, ризик, навіть на смерть заради чогось), то вона має великі проблеми і нещасна.
Мольєр «Міщанин – шляхтич» (9 клас)	
«Будь бідним, але чесним» (Клеонт)	Нечесність – жахлива вада. Людина нечесна не може бути спокійною, адже її повинно з'їдати сумління за нечесну поведінку. А бідність – стан, який не є показником лінощів, інших негативних рис.

Якщо доросла людина здатна легко сприймати абстрактні поняття, робити висновки без їх фіксації, то дитяча психологія потребує наочності. При умові, коли твердження підкріплюються візуально, успіх більш вагомий.

Пропоную учням заповнити «Дерево рішень», «Дерево бажань» (це вирішення проблем, які постають перед героями, або побажання героєві художнього твору), «Квітку успіху». Цікавими виявились побажання Бессараб Марини - Анні Фірлінг (Бертольт Брехт «Матінка Кураж та її діти»): «...щоб у ній прокинулася жінка, яка є по-жіночому слабкою, адже сила жінки в її слабкості...», «щоб у неї з'явилася нова сім'я, адже без рідних ми ніхто». Неординарним було вирішення проблеми митця (Майстра з роману М.Булгакова

«Майстер і Маргарита») і влади, яке запропонувала Риськова Вікторія: «Якщо влада не здатна працювати для народу, якщо вона корумпована, її необхідно змінити». Так у нібито простій напівігровій формі роботи проявляються позиції, переконання учнів, про які вчитель навіть не здогадувався раніше. Нестандартні форми і методи підштовхують учнів і на нестандартне мислення.

Ступінь самовизначення і самореалізації особистості безпосередньо залежить від рівня його інтелектуального, морального та творчого розвитку. Це означає, що вже у школі учень повинен оволодіти не просто сумою знань з різних наук, а цілісною системою, що є основою для подальшої діяльності. Розвиток творчих здібностей - робота кропітка, довгострокова, потребує систематичності і послідовності. Ми часто забуваємо, що під час навчання необхідно давати учню не лише певний об'єм знань, не лише виховувати його, не лише розвивати пам'ять, а розвивати й уяву. Вчитель повинен надавати учням можливість «творити себе». Лише тоді в дитині запалимо вогник, що називається «творчість». Коли ми даємо учню можливість «малювати твір», «малювати» героя казки, він робить перший крок на шляху до творчості. Коли дитина виконує роль казкового героя - це теж творчість, адже ми помічаємо його власний погляд, сприйняття героя, власне бачення світу персонажа. На протязі всіх років навчання у школі учень грає, відтворює свій внутрішній світ.

І мої учні теж із задоволенням грають у Шкільному театрі. У старших класах школярі не так охоче погоджуються на участь у театральних виставах (за художніми творами), і це особливість віку. Але засобів для розвитку творчих умінь є безліч. Це і літературні салони, коли учні у комфортних для себе умовах можуть проявити свої почуття, настрої, враження, в решті решт - свої здібності. Камерність дає можливість розкритися потаємним часткам душі. «Літературний салон» - улюблена подія для наших учнів. І хоча він відбувається нечасто, учні із задоволенням читають вірші, написані улюбленими поетами, і власні вірші (Чугуєва Каріна, Стасюк Анна, Мельник Юлія, Ніколенко Неля, Риськова Вікторія.) Під час проведення предметного тижня учні реалізують свої творчі здібності: акторські («Шкільний театр» - скоморохи, інсценування літературних творів, «живі картини»; конкурс читців), поетичні (виступ учасників поетичного товариства «Парнас»). Азам віршування учні навчаються вже з 5 класу. Спочатку -- це написання віршів без рими, віршів на зразок хоку; потім - вірші за поданими вчителем римами. У школі завжди є учні, з якими необхідно працювати (над віршуванням), є здібності в учнів, бажання писати вірші. На протязі багатьох років я працюю саме з такими учнями. Це Бессараб Марина, Троян Іванна, Полтавець Каріна, Ніколенко Неля, Біжко Софія; і вже зараз - Риськова Вікторія, Стасюк Анна, Задорожня Вікторія. В районній газеті «Вперед» часто можна побачити вірші наших учнів. Риськова Вікторія зі своїми віршами приймала участь у районних конкурсах творчих робіт. А в 2012 році вона і Остапченко Марина приймали участь у Всеукраїнському конкурсі творчих робіт «Вічні образи» у світовій літературі» (Риськова В.- вірш, Остапченко М.- твір-роздум (додаток №2).

«Великі думки частіше трапляються у творах поетів, ніж у працях філософів», - сказав Р.Декарт. Тому, погоджуючись з думкою науковця, намагаюся залучати учнів до віршування. Учні школи із задоволенням працюють у творчому товаристві «Парнас». На протязі майже 10 років об'єднання відвідували Троян Іванна, Полтавець Каріна, Карналевська Анастасія, Андрієвський Артем, Кошевич Олександр (до речі олександр має нестандартну творчу уяву, «занурення» у романтичний світ, що проявлялося під час його роботи у товаристві), Бессараб Марина, Буцик Крістіна, Біжко Софія, Ніколенко Неля, Риськова Вікторія, Стасюк Анна та інші.

Ось цікаві роботи учнів:

Сенкан

Кохання.

Гаряче, непереборне.
Захоплює, надихає, підносить.
Найдорожче почуття у житті.
Щастя.

(Остапченко М.)

Татьяна.

Чистая, светлая.
Любит, страдает, понимает.
Остается верной чувству долга.
Героиня.

(Біжко С.)

Хоку

З-під землі
Пробився перший крокус.
Життя зародилось.

(Ніколенко Н.)

Тучка маленькая
Надо мной остановилась.
Грустные воспоминания.

(Шобот В.)

Надзвичайно цікавою виявилася для учнів робота над **акровіршами** (це вірш, у якому по перших буквах кожного рядка можна прочитати ключове слово). З акровіршем, присвяченим Олімпійському руху, Риськова Вікторія приймала участь у районному конкурсі (2012 р.)

Будь-який урок можна зробити і нудним для учнів, і захоплюючим, пам'ятним. Це можна сказати і про уроки розвитку мовлення. Як написати характеристику героя, якщо «його не знаєш» і «вір не читав»? Якщо чув лише розповідь про головні події, що відбуваються у творі. Не цікаво «аналізувати літературний образ» учням, які здатні на роботу, що потребує творчості, уяви, фантазії. Тож наряду із завданням академічного змісту потрібно пропонувати учням завдання творчого (у прямому сенсі слова) характеру.

У моєму арсеналі - «Післямова» (написання продовження твору за власною фантазією), «Твір-реклама» (літературного твору), «Журналістське розслідування», «Лист до героя» або «Лист від героя».

Навчити дітей мислити, мати про все свою думку, розвивати критичне мислення - щоб це відбувалося, потрібно відмовитись від рамок, у які ми свідомо поміщаємо своїх учнів. Дати учневі можливість міркувати так, як він бажає, оцінювати вчинки літературного героя таким чином, як він вважає вірним. І нехай він помиляється (як ми вважаємо), але він висловлює свою думку. «Незакінчене речення», «Коло думок», «Мікрофон», «Точка зору», «Читач проти», «Кафедра» - форми роботи, які дають можливість кожному учневі висловлюватись вільно, адже його товариші-співрозмовники, можливо, і опоненти. Усі в рівних умовах.

Багато років я складаю опорні логічні схеми. Захопилися цією роботою і учні. Підбірку схем залишили у школі Тюлькова О., Денисенко Ю.; працюють над створенням схем Кушнір І., Остапченко М. (Учнівські роботи - додаток №3).

Логічні схеми-конспекти допомагають вчителю при поясненні нового матеріалу. Пояснюючи тему (на уроках літератури, мови, будь-якого іншого предмету) вчитель орієнтує учнів на засвоєння матеріалу, що «зашифровано» в стислій формі. На протязі вивчення всього матеріалу з теми дана схема знаходиться перед очима учнів (на дошці). Учні мають змогу кожного уроку повернутися до схеми для кращого засвоєння матеріалу і порівняння набутих знань (за допомогою підручника, художнього твору та усного пояснення вчителя) із змістом схеми. Опорні (логічні) схеми-конспекти також можуть бути використані під час контролю знань.

За змістом ЛСК можна розподілити на наступні групи:

- ЛСК – портрет героя;
- ЛСК – характеристика героя;
- ЛСК – характеристика часу, умов, в яких відбуваються події твору;
- ЛСК – характеристика літературного напрямку;
- ЛСК – порівняння літературних героїв або творів.

Порівняння літературних героїв різних творів або різних творів у загальному плані – робота цікава, вона дає змогу учневі згадати вже вивчений твір, підкреслити основні риси героїв, їх спорідненість і відмінність.

Так під час вивчення твору Ф. Достоєвського «Злочин і кара» учні порівнювали образ Родіона Раскольников з образом Жульєна Сореля з роману Стендаля «Червоне і чорне» (шлях до позиції «сильної особистості»), Анну Кареніну (Л.Толстой - роман «Анна Кареніна») з образом Емми Боварі («Пані Боварі»). При вивченні вірша М.Лермонтова «На севере диком...» цікавим було дослідити, чим відрізняється вільний переклад вірша російського поета з віршем Г. Гейне.

Я намагаюся працювати так, щоб кожен мій урок не був схожий на інший, працюю в творчому пошуку – не копіюю досягнення інших, їх доробки, а користуюся ними, вносячи власні корективи, виходячи з умов роботи (підготовленість класу, особливості психологічного плану учнів та мета, яку я ставлю перед собою і учнями на кожен окремий урок).

Не зупиняйтесь на досягнутому, прагнути відкриттів, бути у постійному пошуку - це вимога для професії вчителя.

Тема: „Література і світ природи”

Японська поезія. Мацуо Басьо

1. Пригулок, вечір, всохлу.
2. Не вмінють, дощ!
3. Старий, продуває.
4. Душа, схилилась, гілка.
5. Соснові, сніги.
6. Тінь, поле, одва.
7. Осінній, зелена, вітер.
8. Спогади, схил, красуня.
9. Ранковий, сніг, цибуля.
10. Ніч, гризе, каштан.
11. Сливи, верби, жінки.
12. Лад, цикади, тиша.
13. Степ, жайворон.
14. Цвіт, жаль, кінь.

Завдання

1. Згадати, про що йдеться у хоку, слова з якого вибрано.
2. Якщо можливо, згадайте хоку, розновівши на пам'ять.

К. Хокусай. Хей

Додаток №2 Риськова Вікторія

ДОН КИХОТ

Каждый день из села на рассвете
(Только солнышко выйдет чуть-чуть)
На борьбу со злом на планете
Отправляется рыцарь в путь.

Не за деньги и не за славу –
Деньги-слава ему не нужны.
Наказать он обязан неправых,
Ведь ответить за зло должны!

Никого не оставил он дома –
Ни жены, ни детей. Вперёд
Отправляется снова и снова
Настоящий герой Дон Кихот.

Рядом – верный толстяк Санчо Панса,
В сердце – Дульсинея Тобосская.
Посвящает он ей не романсы
(Для него это было бы просто!),

Посвящает он ей деянья –
Как они для неё важны!
И мечтает Кихот о свиданьях
С самой лучшей дамой страны.

Вот «спасает» он пастушонка,
Бакалавра сейчас «спасёт»,
Его сабля сверкает звонко,
Рыцарь смелости Дон Кихот!

Жаль, что всё не так выходило;
Жаль, что подвиги не нужны;
Жаль, что зря потратил он силы,
Честь, отвага для них не важны.

Кто он: может быть, сумасшедший,
Неудачник, чудака, сумасброд?
А возможно - себя не нашедший
Рыцарь кодекса Дон Кихот?

Ах, как рыцарей нам не хватает,
И хочу я увидеть, как
На коне своём выезжает
Вечный рыцарь, герой и чудака!

Остапченко Марина

Твір-роздум

Про Гобсека, жадібність... і про нас

*Хай кожна мить, що в вічність промайне,
Тебе вщасливлює, бо головне,
Що нам дається тут, - життя:
Як ти захочеш, так воно й мине.*

Омар Хайям

Життя прекрасне! З цим неможливо не погодитися, тому що справжнє щастя-це, передусім, вміння любити своє життя і людей, вміння віддавати свої сили, своє душевне тепло іншим. Потрібно творити добро. Сенсом нашого життя мають бути добрі, щирі вчинки, щоб не було потім соромно за «даремно прожиті роки». Але потрібно погодитися, що часто ми помиляємося, вибираючи собі ті чи інші життєві цінності. А це є дуже важливо. Потрібно пам'ятати, що всі наші вчинки, думки повертаються до людини - як хороші, так і погані.

Багато поетів, письменників у своїх творах висвітлювали проблему жаги до збагачення: Скупий лицар, Плюшкін, Скрудж, Гобсек... - ціла галерея!

Гобсек. Він вразив мене найбільше. Він був надзвичайно розумною людиною. Лихвар мав характерні ознаки психолога (дуже добре розумівся на тонкостях людської душі), філософа (вів розумні міркування), знався на мистецтві... Здається, у людини є всі природні дані, щоб присвятити своє життя благу людей. Його розуміння людини, його філософствування про сенс життя викликають лише здивування із-за його надзвичайних знань. Та все ж, що переважає в ньому – скнара чи філософ? Гроші чи розум? Мабуть, скнара.

Ось його вбоге життя: з купою грошей він недоїдає, носить старий одяг, його кімната далеко не відповідає його можливостям. Він збирає гроші, коштовності, але для чого? Адже він ними не користується!

Дуже часто ми бачимо в людях лише прагнення до матеріального. Гроші керують нашим суспільством, люди стали залежними від жаги до багатства. Гроші, на жаль, залишаються головним засобом досягнення мети.

Так і Гобсек. Гроші стали його богом. У нього розвинута примарна жадібність. Він не спілкується з рідними, бо тоді доведеться поділитися грошима; не має друзів, бо їм, як відомо, треба допомагати, а це все значний удар по його багатству. Для чого ж він жив? Адже він не робив нічого доброго для інших (та й для себе). Допомога іншим, добрі вчинки - ось чим має керуватися кожен з нас, пам'ятаючи, що все повертається «на круги своя». Родина і друзі, близькі люди - це найголовніше у житті. Без цього неможливе щастя.

Для Гобсека цих цінностей не існувало. Навіть Дервілю, якого він вважав за друга, лихвар дає позику під п'ятнадцять відсотків! Вже помираючи, Гобсек не бажав розставатися зі своїм надбанням - заховав золото у каміні, під грудною попелу (як собака на сні – «сам не з'їм, але й іншим не дам!»). Його хвилював не близький кінець існування, не пам'ять, яку він залишить по собі, а гроші, коштовності, які змушений залишити через смерть. Гобсек створив музей своїх багатств. Дещо з «експонатів» цього музею стало непотрібним, непридатним для вживання – зіпсувалося. Гобсек не змінився і перед смертю, гроші взяли гору над розумом, душею, духовністю.

Звідки ж з'явилося, як розвинулося у Гобсека це «жадібне бажання»? Звідки взагалі беруться люди, подібні герою? Що стоїть на шляху людини до збагачення?

Дитинство... Вік, коли дуже швидко формується подальше світосприйняття людини; вік, який чітко та яскраво закарбовує в пам'яті все, що відбувається. Саме дитинство має неабиякий вплив на подальший розвиток особистості.

У Гобсека було тяжке дитинство. Він, мабуть, не відчував дитячої радості, ласки матері (адже вона його віддала у самостійне життя юнгою на корабель, коли йому було лише 10 років), він не отримував гарні подарунки, цукерки на свята. А далі: ані грошей, ані гарного одягу, інколи не було їжі – це одна частина життя; друга – багатство, верхівка суспільства. Саме це, можливо, і наштовхнуло Гобсека до прагнення будь-якими засобами досягти кращого життя. Пам'ятаючи бідність, заощадження, невпевненість у завтрашньому дні, Гобсек навчився будь-що не витратити свої «кровні» гроші, заощаджувати, і буди впевненим – «лише гроші ніколи не зрадять».

Поступово він перетворився на людину – вексель, людину – автомат, головною метою якого є накопичення. Отже, він став заручником, рабом речей, золота, дорогоцінностей. І що він отримав? Нічого. Які почуття він викликає у мене? Зневагу? Огиду? Жалість? Мабуть, останнє. Відсутність дитинства, злидні, голод... Він прагнув для себе чогось більшого - це є схвальним. Що ж до його матеріальної залежності, відмови від рідних, родини, друзів - то я гадаю, це було його помилкове рішення, його бачення власного життя. Усі втіхи, родинне щастя і благополуччя, радощі спілкування він поклав на олтар, приніс у жертву заради мети.

На жаль, на відміну від свого літературного «брата» Скруджа, Гобсек не зрозумів, що є краще життя, ніж він вів. Скрудж зрозумів сенс справжнього життя в кінці твору (він допомагає племіннику, бідним). Гобсек так і не пізнав справжнього щастя, щастя сімейного спілкування, любові до жінки. Він так і залишився самотнім.

Хоч, якщо його порівняти з іншим «родичем» - гоголівським Плюшкіним, він виграє: чистий одяг, чиста квартира («...усе в його кімнаті, від зеленого сукна на письмовому столі до килимка біля ліжка, було якесь однакове, охайне й потерте, наче в холодній оселі старої дівки, котра зранку до вечора тільки те й робить, що натирає меблі»), приємне спілкування зі стряпчим (а потім адвокатом) Дервілем (у Плюшкіна – брудна захаращена кімната, незрозумілий одяг, відсутність гідного спілкування).

Плюшкін – zdeградований Гобсек. А Гобсек міг би ще змінитися, якби було товариство, що позитивно вплинуло б на нього.

Часи змінюються. Але скнари минулих епох живуть серед нас. Ми досить часто зустрічаємо таких собі «гобсеків», які все життя проводять у гонитві за збагаченням, капіталом, втрачаючи звичайні людські насолоди, друзів, родину. Чи хочемо ми собі таке життя? Стверджуємо – «ні». Але гобсеки живуть у нас. Ми, як Гобсек, дуже часто щось коштовне, дороге, цінне, але таке вже і непотрібне відкладаємо на «чорний день» - щоб було! У середині живе скнара, який не дає поділитись з іншими своїм добром. Ми заощаджуємо, зберігаємо:

Но деньги превращают человека
В животного, в безнравственность, зверька.
И таковым ли он останется навеки –
Зависит от него наверняка.

Отже, кожен з нас повинен розуміти, що є щастя, що є справжнє життя; пам'ятати, що мир і злагода не залежать від розміру гаманця, набитого грішми. А залежать від великої щасливої родини, вірних друзів, коханих людей. Знати, що набагато страшніше залишитися не з порожнім гаманцем, а з порожнім будинком, без сім'ї, залишитися наодинці зі своїми скарбами. І тому ми повинні обирати моральні цінності наперекір штучним, матеріальним спокусам, не піддаватися почуттю жаги до багатства. Ми повинні, якщо зможемо, вбивати в собі гобсеків, плюшкіних, скруджів, щоб не перетворити своє життя на рабське існування.

Додаток №3

Денисенко Юлія

